

KUTATÁS KÖZBEN

PEDAGÓGIAI PROGRAM ÉS HELYI TANTERV A KÖZÉPISKOLÁKBAN

A *Tartalmi szabályozás, iskolavezetői koncepciók* című kutatás 1997-ben az Országos Közoktatási Intézet Kutatási Központja által felvett adatai szerint a pedagógiai program és a helyi tanterv készítése 1997-ben már javában folyt. A pedagógiai program elkészítésében az igazgatók szinte kivétel nélkül részt vettek (98 %-ban a tiszta profilú gimnáziumokban és 93 %-ban a vegyes profilú iskolákban, 100 %-ban a szakképző iskolákban). Az iskolavezetés jellemzően bevonta a pedagógiai program elkészítésébe saját klienseiket is: a tanulók és a szülők szintén részt vettek a munkában, legnagyobb mértékben a vegyes profilú gimnáziumokban.

Kik és hányan vettek részt a pedagógiai program szakmai előkészítésében

	Tanulók átl. száma (fő)	Szülők átl. száma (fő)	Tanárok átlagos száma (fő)	Tanárokon belüli arány (%)
Tiszta gimnázium	4,6	7,9	16,8	43,7
Gimn.+szakköz.	17,1	20,9	14,5	32,2
Szakközépiskola	11,1	9,7	14,5	29,2
Szakköz.+szakm.	17,9	16,8	14,9	31,3
Szakm.	1,1	1,0	10,3	22,1

A pedagógiai programok elkészítésében a tanárok 20-40 %-a vett részt, legnagyobb arányban a tiszta profilú gimnáziumokban, s legkevésbé a szakmunkásképző iskolákban vettek részt a dokumentum kidolgozásában. További bontásokat is figyelembe véve a legtöbb aktív tanár a megyei jogú városokban, illetve a helyi önkormányzatú fenntartásban működő gimnáziumokban volt.

Mit tartalmaz a pedagógiai program az alábbiak közül (%)

	Tiszta gimn.	gimn. + szakk.	szakközép- iskola	szakközép + szakm	szakmun- káképző
Oktatási cél	100,0	94,8	91,3	97,0	100,0
Tanterv	83,3	87,7	77,3	89,4	83,3
Kötelező tantárgyak	92,9	93,1	88,9	89,4	95,8
Választható tantárgyak	88,1	77,2	86,7	83,3	95,8
Tanórán kívüli foglalkozás	88,1	77,2	86,2	80,0	81,8
Tanulók értékelése	97,6	91,4	87,0	84,8	100,0
Tanárok értékelése	64,3	64,9	58,7	59,1	62,5
Belső továbbképzés	56,1	64,9	60,0	59,4	66,7
Iskolai nyilvánosság	90,5	93,0	70,3	86,4	75,0

A *pedagógiai program* jellemzően tartalmazza az oktatás célját, az egyes évfolyamok kötelező tananyagát, nagy valószínűséggel a tanulók értékelését és a tantervet a választható és a tanórán kívüli foglalkozásokkal együtt. Valamivel ritkábban tartalmazza a tanulók értékelését és a belső továbbképzési rendszert is. Iskolatípusonként jelentős különbség van a választható és a tanórán kívüli foglalkozásokban a tiszta és a vegyes gimnáziumok között: mindkettő inkább a tiszta gimnáziumra jellemző, ugyanakkor a belső továbbképzési rendszer őket jellemzi a legkevésbé.

A *helyi tanterv* munkálatai a kérdéses időpontjában még csak kezdeti fázisban voltak: a tiszta gimnáziumok 16,7 %-ában, a vegyes gimnáziumok 14,3%-ában, a szakközépiskolák 32,7 %-ában, s a vegyes szakközépiskoláknak csak 24,7 %-ában és a szakmunkásképzők 25,9 %-ában mondták, hogy már elkészült a helyi tanterv. Az iskolák fennmaradó részének többsége 1997 folyamán tervezte, hogy elkészíti a dokumentumot.

A helyi tanterv megírásában elsősorban az iskolavezetés vett részt, az igazgatók szinte kivétel nélkül, s a helyettesek többsége. Ami a tanárokat illeti, gyakori, hogy az egész tantestület részt vett a kidolgozásában (átlagosan: gimnázium 16,2, vegyes gimnázium 16,6, szakközépiskola 19,9, vegyes szakközépiskola 18,7, szakmunkásképző 20,6 fő). A helyi tantervvel nem rendelkező iskolák nagy része mások által készített tanterv használatát teveszi. A tiszta gimnáziumok több, mint háromnegyede tervezi, hogy mások által készített tantervet használ majd. A vegyes gimnáziumok a szakképző iskolákhoz esnek közelebb ebben a vonatkozásban is, s jóval nagyobb arányban kívánják saját fejlesztésű tantervet készíteni. Saját fejlesztésű tantervet a legnagyobb arányban a szakmunkásképző iskolák terveztek. Ez összességében arra utal a gimnáziumok esetében, hogy az iskolák közül ők vették a legkevésbé komolyan a NAT és a pedagógiai programok készítésének feladatát, és ők halogatták a leginkább a munka elkezdését.

Ha nincs helyi tanterve, milyen tantervet használ (%)

	Tiszta gimn.	Gimn.+ szakköz.	Szakközép- iskola	Szakköz.+ szakm.	Szakmunkás- képző
Minősített ajánlott	14,6	21,6	27,0	24,2	20,8
Más iskola által	-	-	-	-	4,2
Mások által készített	78,0	60,8	59,5	50,5	37,9
Teljesen saját fejlesztésű	4,9	15,7	13,5	14,3	37,5

A helyi tantervek elkészítésének a leggyakrabban anyagi konzekvenciái is vannak, csak az intézmények tíz százaléka válaszolta, hogy helyi tanterve nem jár többlet költséggel. A költségnövekedés mértéke a vegyes gimnáziumok és a szakképző iskolák esetében a legnagyobb, a tiszta gimnáziumokban pedig a legkisebb. A tiszta gimnáziumokban a költségnövekedés átlagos, a legjellemzőbben tíz és húsz százalék közé esik.

Az iskoláknak feltehetően nem volt könnyű arra megoldást találniuk, hogy hogyan tudják honorálni a pedagógusok munkáját – az alacsony átlagokból legalábbis erre tudunk következtetni. Az iskolák a pedagógusok tartalmi munkáját legnagyobb részben pályázati összegekből, az alapköltségvetésükből, illetve alapítványi befizetésekből finanszírozták. Az iskolák között a gimnáziumok nagyobb mértékben voltak kénytelenek az alapköltségvetésből fizetni ezeket, mint a szakképző iskolák, de nagyobb mértékben kaptak önkormányzati támogatást is. A szakképző iskolák vál-

lati támogatásból vagy egyéb módon nagyobb mértékben tudták ezeket a pedagógusokat támogatni.

Milyen forrásból tudták fizetni a pedagógusok munkáját?

	Tiszta gimn.	Gimn.+ szakköz.	Szak- középisk.	Szakköz.+ szakmunk.	Szakmun- kásképző
Iskola alapköltségvetéséből	3,23	3,14	2,97	3,07	2,80
Önkormányzati támogatásból	2,30	2,25	1,70	1,81	1,62
Alapítványi bevételekből	2,26	2,31	2,71	1,94	2,15
Tandijakból	1,40	1,35	1,40	1,33	1,86
Program eladásából	1,07	1,04	1,86	2,00	1,84
Vállalati támogatás	1,92	2,87	3,17	3,03	3,19
Pályázatokon nyert összegből	2,97	3,22	3,39	3,39	3,28
Egyéb	2,78	3,06	2,70	3,40	3,43

A munkát a részt vevő pedagógusoknak többféle módon tudták honorálni; a leggyakrabban iskolán belüli külön megbízással, valamivel ritkábban kitüntetéssel. Kevésbé általános megoldás volt a külső megbízás, a pótlék, a jutalomutazás, a fizetésemelés. A tiszta gimnáziumok az iskolán belüli külön megbízások mellett elsősorban fizetésemeléssel és kitüntetéssel, a vegyes gimnáziumok inkább iskolán belüli és külső megbízással illetve kitüntetéssel honorálták a szakmai munkát.

Imre Anna

TANÁRTOVÁBBKÉPZÉS

Az MKM által támogatott „A pedagógusok továbbképzésének társadalmi környezete” című kutatás az új továbbképzési rendszer indulási feltételeinek, a korábbi gyakorlat jellemzőinek, illetve a tanárok képzés iránti igényeinek elemzésére vállalkozott. E munka keretében feldolgozásra kerültek a hozzáférhető adatok (fővárosi, megyei és országos statisztikák a részvételről, a Művelődési Közlönyben megjelent képzési kínálat), interjút készítettünk iskolaiigazgatókkal, szakmai szervezetek és a továbbképzésben érdekelt más intézmények képviselőivel. Ezt egészítette ki néhány megyei és intézményi esettanulmány.

A vizsgálat részeként 1998. májusában-júniusában kérdőíves adatfelvételt került sor. A 34 kérdésből álló kérdőívre Budapestről és 15 megyéből összesen 1056 értékelhető válasz érkezett. Az alábbiakban a továbbképzésben való részvétel mennyiségi összefüggéseire, az új ismeretek iránti igényekre és a számítástechnikai jártaságra vonatkozó adatokból mutatunk be néhányat.

A kérdezettek 28,3 %-a Budapesten, 17,1 %-a megyeszékhelyen, 23,1 %-a egyéb városban, 31,4 %-a községben működő intézményben, 56 %-uk általános iskolában, 25,3 % gimnáziumban, 18,7 % szakközépiskolában dolgozik. A nők aránya az általános iskolában 85,4 %, a gimnáziumban dolgozók között 74,5 %, a szakközépiskolában dolgozók között 66,7 % volt.

A kérdőívvel három továbbképzési formában való részvételt vizsgáltunk: a kérdés időpontjában munka mellett folytatott felsőfokú tanulmányokat, az elmúlt öt évre vonatkozóan pedig a szervezett szakmai továbbképzésben, illetve a tanfolyami